

АВТОРСЬКА ПРОГРАМА

Олена ГУЗЬ,
спеціаліст I категорії, магістр
з управління навчальним закладом,
учителька Новодачинської ЗСШ I–III ступенів
Павлоградського р-ну Дніпропетровської обл.

Калина

*Інтегрований курс з народознавства, краєзнавства, художньої праці,
музики та народної хореографії для 1–4 років навчання
учнів початкової та основної школи*

Інтегрований курс розроблений на матеріалі народознавчого характеру, з елементами українського фольклору, обрядовості, краєзнавства, музики та народного танцю.

Спрямований на засвоєння учнями теоретичних знань, формування умінь та навичок, спеціальних базових компетентностей, позитивних якостей інноваційної особистості; здатності до художньо-творчої самореалізації, духовного і всебічного самовдосконалення, формування національного менталітету та свідомості, виховання справжнього громадянина сучасної України.

Для вчителів початкових класів, народознавства, краєзнавства та керівників хореографічних колективів.

Пояснювальна записка

Зміцнення Української держави неможливе без формування духовної незалежності суспільства, а

духовна незалежність передбачає, в першу чергу, високий рівень культури і освіти сучасного громадянина. Тому на сучасному етапі особливо актуальним є формування позитивної особистості, її компетенцій.

Ми, українці, володіємо колосальним духовним і моральним потенціалом, який зосереджено в українській традиційній культурі. Наш обов'язок на сучасному рівні розвитку і реформування всієї системи освіти – задіяти цей потенціал, передати моральні і духовні цінності українського народу, що сприятиме і формуванню національної самосвідомості громадян нової України.

Мета і завдання

Основна мета – набуття молодим поколінням соціального досвіду, формування позитивних якостей і компетенцій особистості на основі успад-

кування духовних надбань українського народу в цілому і зокрема – з народного танцю, історії української обрядовості, народних звичаїв і традицій, національного костюма, краєзнавства, огляду ремесел та промислів.

Дидактична мета курсу пов'язана з формуванням в учнів народознавчих і народно-хореографічних уявлень, понять, умінь та навичок.

Розвивальна мета передбачає формування психічних процесів, розвиток розумових, пізнавальних, фізичних, музичних, творчих здібностей, морально-духовних цінностей та ідеалів.

Виховний аспект програми спрямований на:

– виховання свідомого громадянина і патріота, з його особистісними компетенціями і рисами характеру; з комплексом світоглядних і морально-естетичних поглядів;

– формування патріотичної свідомості, громадянської відповідальності і мужності, суспільної активності, готовності трудитися для розквіту Батьківщини, захищати її, підносити міжнародний авторитет;

– виховання поваги до Конституції, державних законів, потреби в їх дотриманні, високої правосвідомості;

– вдосконалення знань з державної мови, постійна турбота про піднесення її престижу й функціонування в усіх сферах суспільного життя і побуту;

– виховання поваги до батьків, свого родоводу, до традицій та історії рідного народу, їх збереження, усвідомлення своєї належності до нього, як його представника, спадкоємця і наступника;

– формування певних рис характеру: дисциплінованість, працьовитість, творчість, почуття дбайливого господаря рідної землі, піклування про стан природи, екологію;

– фізичне вдосконалення, моральну чистоту, високу культурну та художньо-естетичну вихованість;

– набуття почуттів гуманності, шанобливого ставлення до культури, традицій, звичаїв національних меншин України, високу міжнаціональну культуру спілкування.

Завдання курсу – засвоєння учнями засад української духовності, культури за допомогою народознавчого, краєзнавчого матеріалу та спеціальних початкових теоретичних та практичних умінь і навичок з народного танцю.

На основі українського фольклору здійснюється виховання любові до рідної землі, народу, освоєння національної культури та традицій.

Умовна сітка розподілу навчальних годин (по 8 годин – резервних)

№	Назва теми	Всього	теорія	практика	Рік навчання
1	Мій родовід.	10 год	6 год	4 год	1
2	Місце твого народження.	10 год	6 год	4 год	
3	Моя Батьківщина – Україна.	20 год	10 год	10 год	
4	Мова моя калинова.	10 год	4 год	6 год	
5	Знайомтесь – український танець.	10 год	2 год	8 год	
6	Свято "Хай квітне земля від роду до роду"	2 год	1 год	1 год	
1	Сімейні обряди та звичаї.	4 год	1 год	3 год	2
2	Символіка Української держави, народні символи України.	10 год	6 год	4 год	
3	Промисли та ремесла рідного краю. (Іграшки, витинанка).	20 год	5 год	15 год	
4	Чарівний світ українського танцю. Веснянки. Подоляночка.	16 год	4 год	12 год	
5	Народні свята та обряди весняного циклу. Народні інструменти. Свято "Кобза – бандура".	10 год	4 год	6 год	
6	Свято "Весну зустрічаємо, зиму проводжаємо"	2 год	1 год	1 год	
1	Дніпропетровщина рідна моя.	10 год	4 год	6 год	3
2	Свята і танцювальні обряди зимового циклу.	20 год	6 год	14 год	
3	Промисли і ремесла. Іграшки-сувеніри. Писанкарство. Вишивка.	15 год	5 год	10 год	
4	Усна народна творчість. Народний золотослів.	12 год	6 год	6 год	
5	Свято Святого Миколая	5 год	2 год	3 год	
1	Сільські поселення і селянський двір.	10 год	6 год	4 год	4
2	Промисли і ремесла. Художній розпис. В'язання, соломка. Іграшки з солоного тіста.	15 год	5 год	10 год	
3	Українське національне вбрання.	20 год	6 год	14 год	
4	Танцюють справжні українці. Звичаї та обряди козаків. Свято "В гостях у Котигорошка".	10 год	3 год	7 год	
5	Народна їжа. Свято "Печу, печу хлібчик".	5 год	1 год	4 год	
6	Свято "Як у нас в Україні"	2 год	1 год	1 год	

1-й рік навчання

I. Мій родовід.

Склад сім'ї, імена батьків, бабусь, дідусів, братів, сестричок. Моя сім'я. Роде мій красний. Дерево родоводу. Моя матуся. Коліскові моєї мами. Мій татусь. Його праця, ставлення до дітей, до жінки. Бабусині казки. Ремесла твоїх дідусів. Рідний дім, реліквії сім'ї, родинні стосунки.

Свято "Без сім'ї нема щастя на землі".

II. Місце твого народження.

Назва села (міста), моя адреса. Історична довідка про село (місто). Екскурсія вулицями рідного села (міста). Моя вулиця, сусіди, друзі. Взаємоповага, взаємодопомога. Видатні місця мого села (міста). Як звертатись до людей на вулиці, у громадських місцях?

Конкурс малюнків на тему: "Рідне село (місто)", "Веснянки у рідному краї".

III. Моя Батьківщина – Україна.

Україна – наша держава. Київ – столиця України. Легенди, вірші, пісні про Київ, Україну. Історична довідка про Київ. Пам'ятні місця столиці. Легенди про Хрещатик. Найвідоміші міста нашої країни, історичні пам'ятки. (Святогірськ, Дніпропетровськ, Київ, Полтава, Запоріжжя).

Свято "Українка я маленька".

IV. Мова моя калинова.

Чому вона мені близька? Вірші про мову. Т. Шевченко, Л. Українка – знайомство з їхніми творами для дітей. Українські словники. Знайомство з дитячою пресою, книгами. Виготовлення квітів, українських віночків.

Свято "Ти наше диво калинове, кохана українська мово!"

V. Знайомтесь – український танець.

Елементи українського танцю. Уклін, положення рук, положення ніг. Танцювальні кроки:

– простий;

– перемінний крок уперед.

Ходи: доріжка проста (припадання).

Притупи.

Розкривання рук:

– з положення "на талії" убік;

– з боку на талію;

– з боку – вгору.

Вивчення: пісня-гра "Ой на горі жито", музично-ритмічна гра "Черевики", пісня "Ой, заграйте, дударики".

Твори для сприймання: Українські народні пісні та танці: "Метелиця", "Гопак", "Козачок". В. Барвінковський "Український танець".

VI. Свято "Хай квітне земля від роду до роду".

Підготовка до свята, виставка дитячих робіт, прикрашання приміщення до свята.

Вимоги щодо загальноосвітньої підготовки учнів.

Учень:

– має уявлення про склад сім'ї, назву рідного села (міста), повну адресу, історію утворення села (міста). Про Україну, її столицю;

– володіє відповідною термінологією, теоретичними відомостями, знайомий з українською дитячою пресою, літературою;

– усвідомлює можливості відображення краси рідного довкілля у художніх образах, виробках та танцювальних рухах;

– уміє передавати жестами й рухами музично-поетичний образ в інсценізаціях народних пісень, віршів;

– має практичні уміння і навички з виготовлення штучних квітів, віночків;

– передає танцювальними рухами, мімікою, жестами емоції та почуття (радість, горе, сум, подив);

– висловлює власне ставлення до опанованого матеріалу;

– орієнтується у поняттях:

держава, столиця, рід, родина, рідня, сім'я, коліскова, пісня, танець, звичай, народ, народний календар, національність, традиція, позиція, положення, корпус, звук, мелодія, народна музика, рух, жест, виразність руху, уклін, музично-ритмічна гра, образ.

2-й рік навчання

I. Сімейні обряди та звичаї.

Сім'я, обряд, звичай. Обряд хрещення. Весільна обрядовість. Звичаї твоєї сім'ї. День народження, його святкування. Подарунки своїми руками.

II. Символіка Української держави, народні символи України.

Показ, опис, історія Державного герба, прапора України. Гімн України, його історія, розучування. Обереги мого народу: хліб, рушники, вінок, верба, калина, барвінок.

Свято "Хліб – усьому голова".

III. Промисли та ремесла рідного краю. Народна іграшка. Витинанки.

Вишивка, ткацтво, гончарство. Відвідування музею народознавства. Народна іграшка. Витинанки.

Конкурс кращих витинанок.

Виставка дитячих робіт.

IV. Чарівний світ українського танцю.

Календарно-обрядові пісні. Створення ритмічних діалогів на ударних інструментах. Інсценізація пісень. "Веснянки", "Подоланочка".

Положення рук у парі. Ходи: "бігунець", "доріжка плетена", "плескач", "тинок", маршовий крок.

Елементи музичної мови (мелодія, ритм, темп, динаміка). Імпровізація пластично-музичних фрагментів на сюжети весняних і осінніх народних обрядів.

Твори для сприймання: М.Мантович. Женчик-чок-бренчикок; Р.Шуман. Веселий селянин.

Виконання: етюди "Косарі", "Колоски", "Узяла лисичка скрипку".

V. Народні свята весняного циклу. Народні музичні інструменти.

Зустріч весни на Дніпропетровщині. Обряди, традиції. Вивчення веснянок та закличок. Приліт птахів. Розучування пісень про весну. Великдень, Паска. Народні інструменти: кобза, бандура, цимбали. Демонстрація, опис, приклад гри. З історії кобзи – бандури.

Свято "І прадіди в струнах бандури живуть".

Свято "У світі писанкарства".

Підготовка до свята, виставка дитячих робіт, прикрашання приміщення до свята.

VI. Свято "Весну зустрічаємо, зиму проводжаємо".

Підготовка до свята, виставка дитячих робіт, прикрашання приміщення до свята.

Вимоги щодо загальноосвітньої підготовки учнів.

Учень:

– має уявлення про пори року та відповідні українські народні свята, обряди, мистецькі звичаї; про духовність, моральні якості: патріотизм, доброту, дружбу, вірність, співчуття на емоційно-образному рівні; втілює індивідуальний естетичний досвід в художньо-творчій діяльності;

– володіє знаннями і ремесла рідного краю, народні свята весняного циклу;

– вміє виконувати вивчені рухи, етюди і композиції українського танцю;

– висловлює аргументоване власне ставлення до опрацьованого матеріалу;

– має практичні уміння і навички.

3-й рік навчання

I. Дніпропетровщина рідна моя.

Місцезнаходження на карті. Історико-географічна довідка. Водні ресурси, рослинний світ Дніпропетровщини. Заповідні території. Виготовлення виробів з природного матеріалу. Оформлення матеріалів.

Виставка робіт на тему: "Збережемо рідний край".

II. Свята і танцювальні обряди зимового циклу.

Свято Маланки та Василя. Різдвяні святки. Новий рік. Водохреща. Розучування колядок, щедрівок, посівальних пісень.

Свято "Добрый вечір тобі, пане господарю".

Елементи українського народного танцю:

– віршовочка;

– голубець.

Кроки:

– боковий приставний;

– крок з каблука;

– гуцулка: низька, висока;

– переступчик.

Етюди і ритмічні замальовки до свята Різдва, Святого Миколая, Нового року. Розігрування сценки зимових обрядів: "Коза", "Зірка" із супроводом народних інструментів.

Інсценізація народних пісень: "Коза", "Грицю, Грицю, до роботи".

Твори для сприймання: Українські народні пісні, колядки, щедрівки. "Іде, іде дід, дід".

III. Промисли і ремесла. Іграшки, писанкарство, народна вишивка. Іграшки – сувеніри.

Вишивка як вид народного декоративно-прикладного мистецтва. Види вишивок, орнаментів. Прикрашання серветки. З історії народної іграшки. Виготовлення іграшок з глини, солоного тіста, тканини. Писанкарство. Розпис яєць, найпростіші малюнки.

Заняття "Писанковий символ "Метелик".

IV. Усна народна творчість.

Фольклор, його ознаки. Народні прислів'я та приказки, загадки. Календарно-обрядові пісні, колядки, щедрівки, веснянки, гаївки. Купальські пісні. Розучування пісень до свята Івана Купала. Коліскові пісні. Казки, їх види. Інсценізація народних казок, пісень: "Котику сіренький", "Ой ходить сон коло вікон".

V. Свято "Український дивосвіт".

Підготовка до свята, виставка дитячих робіт, прикрашання приміщення.

Вимоги щодо загальноосвітньої підготовки учнів.

Учень:

– має уявлення про: положення і місцезнаходження на карті Дніпропетровської області, заповідні території, рослинний і тваринний світ, народні свята, обряди та звичаї рідного краю, про танцювальні обряди зимового циклу;

– знає вивчені українські пісні, може їх інсценувати, виконувати ритмічний супровід. Імпровізує, вміє виконувати вивчені рухи, етюди і композиції українського танцю;

– висловлює аргументоване власне ставлення до вивченого матеріалу, оціночні судження;

– має практичні уміння та навички з виготовлення народних іграшок, вишивки та писанкарства. Знання усної народної творчості;

– орієнтується у поняттях:

ресурси, заповідник, обряд, віршовочка, голубець, гуцулка, переступчик, колядка, щедрівка, закличка, посівальна пісня, писанка, прислів'я, приказка, загадка, веснянка, гаївка, коліскова пісня, казка.

4-й рік навчання

I. Сільські поселення і селянський двір.

Село як давній і найпоширеніший вид поселення. Церква, школа, хутори. Рядова і кругова форми

поселень, вулична. Селянський двір, господарські будівлі, їх назва та призначення. Обладнання хати.

Виставка дитячих робіт: "Хата моя, рідна батьківська хата".

II. Промисли і ремесла. В'язання, соломка, іграшки з солоного тіста, художній розпис.

В'язання ручне – спицями та гачком; машинне.

Основні техніки в'язання спицями, їх виконання. В'язання серветки гачком. Вироби з соломки. Виготовлення іграшок з солоного тіста (продовження). Художній розпис – на платівках, виробих з паперу і картону.

III. Українське національне вбрання.

Чоловічий національний одяг, його назви, призначення. Жіночий одяг. Особливості українського національного костюма у нашому регіоні. Виготовлення одягу для ляльок у народному стилі. Види взуття та головних уборів. Відвідування краєзнавчого музею у с.Богуслав.

Виставка малюнків.

Свято "А я просто українка".

IV. Танцюють справжні українці.

Звичаї та обряди козаків. Свята та обряди літньо-осіннього циклу.

Елементи українського народного танцю:

1. Уклін: жіночий з рукою ("на намисто");

– ритуальний ("хліб-сіль");

– чоловічий – у комбінації з кроками, нахилами голови та тулуба.

2. "Доріжка" на носок.

3. "Переступання".

4. Притупи:

– простий;

– потрійний.

5. "Плескач" – оплеск долонями.

6. Біг.

7. "Голубці".

8. Присядки:

– "жабка" з посуванням убік;

– з підніманням ноги вперед на 45 градусів, у відкритому положенні.

9. Обертання "веретено" по діагоналі.

Танцювальні етюди та композиції: "Гуцулка", "Метелиця", "Гопак".

Інсценування пісень: "Їхав козак за Дунай", "Ой на, ой на горі...", "Ой на горі Січ іде".

Свята: Свято Врожаю, Зустріч весни, Стрітіння, Великдень, Зелені свята, Трійця, Маковія, Спаса. Зажинки, Покрова, Пилипівка.

Звичаї та обряди козаків. Одяг, взуття, зброя.

Свято "В гостях у Котигорошка".

Твори для сприймання: Українська народна пісенна та танцювальна музика, трієсті музики (на вибір вчителя), українські народні пісні: "Прилетіла

перепілонька", "Віють вітри", Я.Степовий "Зоре моя вечірняя", М.Калачевський "Українська симфонія".

V. Народна їжа.

Щоденна і святкова їжа. Посуд, обладнання для приготування їжі, продукти.

Прислів'я та приказки про їжу. Приготування традиційних українських страв.

Свято "Печу, печу хлібчик".

Підсумкове заняття "Як у нас в Україні".

Підготовка до свята, виставка дитячих робіт, прикрашання приміщення до свята.

Вимоги щодо загальноосвітньої підготовки учнів.

Учень:

– має уявлення про: фольклор рідного краю, сільські поселення, селянський двір, види господарських будівель, про обладнання хати, промисли і ремесла, вільно володіє вивченою термінологією;

– знає елементи українського народного одягу, їх назви;

– володіє вивченими основними прийомами в'язання;

– має практичні уміння і навички з вишивки, виготовлення художнього розпису;

– знає основні національні страви, їх компоненти;

– знає вивчені українські пісні;

– вміє виконувати вивчені рухи та композиції;

– володіє знаннями про літньо-осінню обрядовість;

– реалізує художньо-творчі здібності у своїй практичній діяльності;

– орієнтується у поняттях:

село, школа, хутір, комора, клуня, хата, в'язання, художній розпис, уклін, притуп, присядка, зажинки, музичний фольклор, контраст і симетрія, гопак, козачок, варіації, національний костюм, етюд, імпровізація.

Література

1. *Бондаренко А. А.* Методика хореографічної роботи в школах і в позашкільних закладах. / А. А. Бондаренко. – К. : "Музична Україна", 1985.

2. *Василенко К.* Лексика українського народно-сценічного танцю. / К.Василенко. – К. : "Мистецтво", II вид. – 1990, III вид. – 1996.

3. *Верховинець В.* Весняночка. / В.Верховинець. – К. : "Музична Україна", 1990.

4. *Верховинець В.* Теорія українського народного танцю. / В.Верховинець. – К. : "Музична Україна", 1990.

5. *Воропай В.* Етнографічний нарис. Звичаї нашого народу. / О.Воропай. – К. : Оберіг, 1991.

6. *Газета "Розкажіть онуку".* – К. : "Київська правда", № 25, 2003; № 7, 8, 19, 20 2006; №1, 3, 9 2007.

7. *Дзвінок з минулого:* вірші, оповідання, казки, байки, загадки, приповідки. Для молодшого та середнього шкільного віку. / Упорядники В. І. Лучук, Я. П. Гаяна./ – К. : "Веселка", 1991.

8. *Народознавство.* – Укладач К.К.Шахова. – Дн-ськ. : "Промінь", 1999.

9. *Огієнко І.* Українська культура. / І.Огієнко. – К. : "Абрис", 1991.

10. *Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою.* 1– 4 класи – К. : Видавничий дім "Освіта", 2012 – 392 с.

11. *Українське народознавство.* – За ред. С. П.Павлюка. Г. Й. Гориня, Р. Ф. Кирчова – Львів : "Фенікс", 1997.